

ROTA DA FRAGA DE REIGADA A PONTENOVA (LUGO)

de setembro se celebra unha romeiría, a cal acuden xentes vidas de máis aló da Terra de Miranda.

FLORA

Desgraciadamente nos últimos 20 anos produciu-se unha profunda transformación na masa arbórea, e o eucalipto pouco a pouco vai invadindo terreos, non xa só de monte, senón tamén leiras e prados que os labregos van abandonando ao pechar as suas facendas agrícolas e gandeiras.

Mais aínda nos quedan unhas cantas fragas, as que estamos dispostos a preservar da súa tala e esterminio. Reigadas, San Xés, Teixidais, Vilaodríz e Goios constitúen o noso patrimonio forestal, sendo as primeiras citadas as máis salientables. Poden atoparse tamén pradairos, érbedos, capudros, acebros e loureiros espallados no medio das outras especies típicas das fragas.

FAUNA

Aparte das especies máis comúns, ultimamente pódense observar con bastante frecuencia corvos mariños, que permanecen ó longo do río Eo, case todo o inverno.

Garzas, martiños peixeiros, merlo rieiro, ánada, parrulos son bastante comúns. Dos abutres que falaban os vellos só queda a lembranza, dos lobos os contos e as lendas. Eso si, temos raposos, corzos e xabaríns en abundanza.

A MINA

Como testemuñan os cinco fornos que blasonan o noso concello, aquí en Terras do Eo, houbo certamente un gran movemento obreiro propiciado polas Minas de Ferro de Vilaodríz, que empezaron a producir no 1905.

O mineral de ferro despois de sufrir un proceso precocido, nos fornos, era transportado nun tren mineiro a Ribadeo, onde era embarcado cara a Bilbao para o seu fundido e transformación. As minas deixaron de producir nos anos sesenta.

Texto: Manuel Lastra

Atopase o municipio de A Pontenova, ó NE da provincia de Lugo. Administrativamente está encadrado na bisbarra de A Mariña, aínda que por xeografía, xentes e vocación poderíamos sentenciar que A Montaña é o sitio que por natureza lle corresponde.

Historicamente esta zona chamábase-lle TERRA DE MIRANDA, cuna de estirpes nobres, Artesáns do ferro como testemuñan as moitas

ferreirías, mazos e outros traballos, así como arrieiros e camiñantes que da chaira ian cara o mar de Ribadeo, e as veciñas terras de Asturias.

O río Eo é a súa arteria vital e natural; todo xira e se desenvolve ó carón del, mesmamente serve de fronteira cos nosos veciños asturianos. Pero se algo é certo é que o río xonce povos, non xebra terras.

A Pontenova abarca once parroquias, sendo a máis sonada a da Nosa Sra. do Conforto, onde todo-los oito

A ROTA

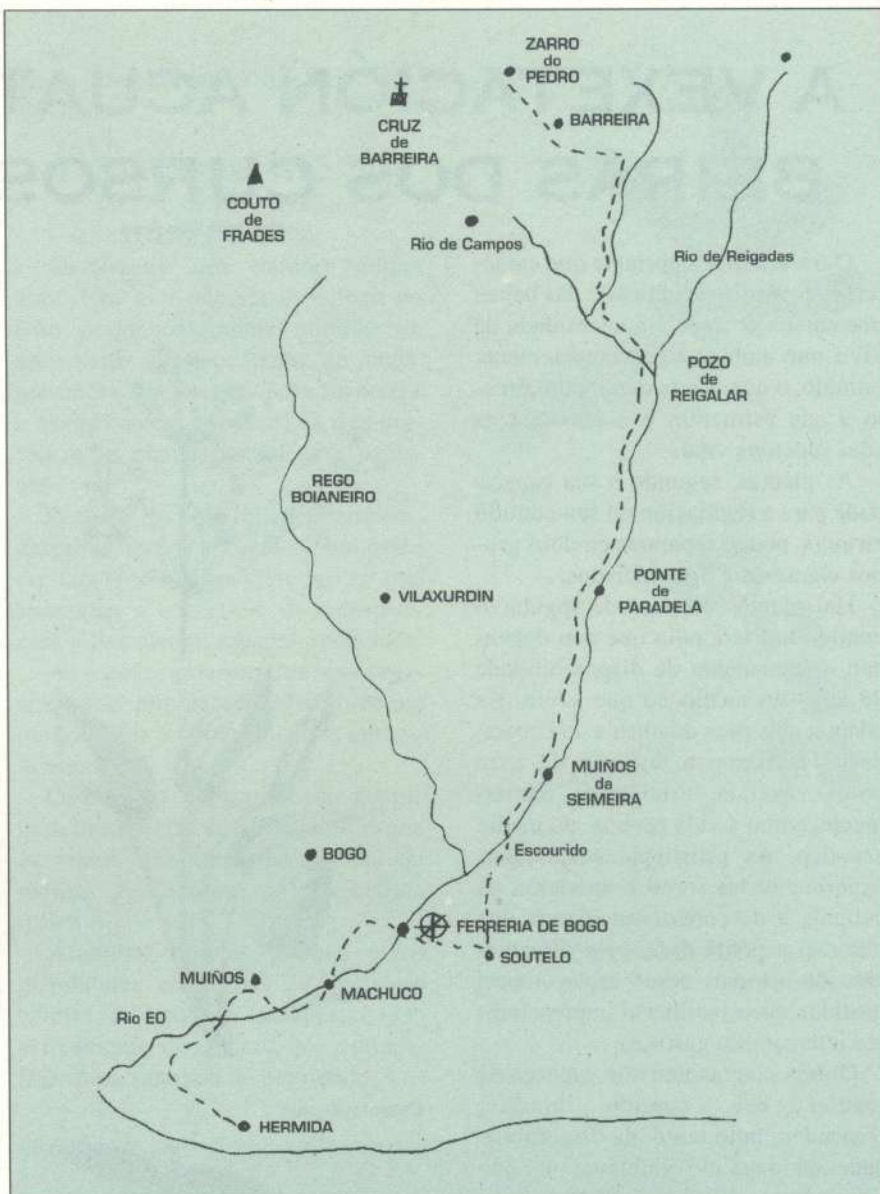
Dende a Pontenova, e pola estrada de Fonsagrada, dirixímonos (en autobús) até o Zarro do Pedro, non sen antes deternos na cume de Couto de Frades (960 m) para ollar cinco mámoas que ali hai dende tempos da cultura megalítica. Ollamos tamén ó lonxe e en días claros o Cordal da Serra dos Ancares e a vila de Fonsagrada pousada enriba dun lombo de 1000 m. O Zarro do Pedro (800 m) e un mesón ou taberna de aldea; até hai poucos anos, alí aínda se podían escoitar contos e lendas de lobos. Pertiño podemos ver un cruceiro xiratorio, que os arrieiros movían según quen fora o que pasara; os que viñan detrás sabían por iso, quen eran os que lle precedían.

Dende o zarro e xa andando, pasamos por Barreiros, aldea de 607 casas, sen nada que salientar. Seguindo unha pista abaixo, adentrámonos por fin na Fraga de Reigadas. A fraga ocupa unha valgada duns 5 km de longo. Está surcada lonxitudinalmente polo río de Reigadas. E recolle no seu transcorrer os regos de río de Campos, Seimeira, Barreiros e San Xés.

A rota está sinalizada aínda que con bastantes deficiencias, xa que logo, en algúns sitios pódese un trabucar; de todolos xeitos a intuición natural sempre resolve este problema. Baixamos pois, polas beiras do río de Reigada, por unha senda de moi bo levar, que sempre é agradecido para os camiñantes. O primeiro alto no camiño é o Pozo de Reigadas, onde brinca cantareira unha fervenza e tamén unha presa que serve para a captación de auga do suministro ó concello; sigamos logo.

Facemos outro alto na Ponte de Paradela, onde se bifurcan os camiños: San Paio por un lado, Vilarxubin por outro, mais pensando-o ben, collemos o do medio, o da Seimeira. A Seimeira é un dos puntos máis emblemáticos da rota; conta con dúas fervenzas, onde as augas choutan e brincan rebuldeiras polo medio das pedras e canles cara os muíños que dormen acougados e tristes tempos pasados de seiturias, historias esquecidas, amores incomprendidos, promesas incumpridas. Os rodicios da historia, agora detidos son testemuña de todas estas cousas que foron e que xa non son.

Pero como o río, a vida segue e nós dende aquí, e sempre ó seu carón, dirixímonos á Ferreiría de Bogo. A funda-

ción desta remóntase ó redor do ano 1534, aínda que é de supoñer que xa antes existía algún tipo de aproveitamento. Foi o seu promotor Pedro de Miranda. Os donos señores da casa de Ribadeneira, alúgana ó basco Juan de Belastegui. Non traballaba a mediados do século XVIII, só se sabe que había dous mazos, que existiron até non hai moitos anos no lugar do Machuco.

A suba que o ferro experimentou a finais do XVIII foi o factor que posibilitou a súa reconstrucción total non se conservando nada da antiga. No 1798 Pedro de Oia Miranda Saavedra e dous socios máis, Domingo Rodil e Antonio Bermúdez, acordan restaurala. Un incendio sucedido un 29 de Xuño de non se sabe moi ben que ano, acabaría para sempre con está importante factoría, da que se conservan as paredes e a vivenda. De todo o conxunto sobrancea o banzado e a presa que desvía a auga do río Reigadas, ben labradas e

rematadas, feito que non se dá noutros lugares. A finais do século pasado ou a comezos do presente, unha pequena parte das ruínas foi acondicionada para montar un muíño, que aínda pode funcionar agora, pero leva parado moitos anos.

Deixamos con nostalgia a Ferreiría, os rodicios, os foles, o batelar do mazo, o trafego imaxinario da Ferreiría e, paseniñamente, chegamos ó Machuco, que como o seu nome indica trátase dun pequeno mazo, que teremos que recuperar para integralo no Plan de restauración que se propón ó concello.

Xa case coa rota vencida e rematada, aínda atravesamolo río por un tronco de madeira, a xeito de pasarela, cun grao de dificultade para aqueles camiñantes menos avezados. Dende Moíno e por unha estrada ou pista, dirixímonos á Hermida onde nos agarda o autobús.